

Гроші, фінанси та кредит

УДК 658.15012

Ярош Ганна Василівна

студентка

Київського національного університету технологій та дизайну

Anna V. Yarosh

student

Kyiv National University of Technology and Design

**ДІАГНОСТИКА ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

**ДИАГНОСТИКА И УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ
БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**DIAGNOSTIC AND MANAGEMENT OF FINANCIAL SECURITY
ENTERPRISE**

Анотація: В статті викладено результати досліджень у сфері фінансової безпеки підприємства. Проаналізовано наукові праці вчених і фахівців, визначено сутність та підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства».

Досліджено взаємозв'язок понять фінансової безпеки, загроз, джерел небезпек. Рівень фінансової безпеки підприємства оцінено за складовими: бюджетно-податкова складова, страхова складова, інвестиційна складова, грошова складова, кредитна складова.

За результатами оцінювання запропоновано стратегію управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека підприємств, ризики, загрози, капітальні інвестиції, фінансовий результат.

Аннотация: В статье изложены результаты исследований в сфере финансовой безопасности предприятия. Проанализированы научные труды

ученых и специалистов, определена сущность и подходы к трактовке понятия «финансовая безопасность предприятия».

Исследована взаимосвязь понятий финансовой безопасности, угроз, источников угроз. Уровень экономической безопасности предприятия оценен по составляющим: бюджетно-налоговая составляющая, страховая составляющая, инвестиционная составляющая, денежная составляющая, кредитная составляющая.

По результатам оценки предложено стратегию управления финансовой безопасностью предприятия.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятий, риски, угрозы, капитальные инвестиции, финансовый результат.

Summary: The article presents the results of research in the field of financial security. It is analyzed scientific work of scientists and experts, the essence and approaches to the interpretation of the concept of «financial security company».

It is investigated the interrelation between the concepts of financial security threats, sources of hazards. The level of financial security company is appreciated by components: fiscal component, an insurance component, the investment component, the monetary component, the credit component.

At the results of the evaluation is proposed strategy of financial security.

Key words: financial security, risks, threats, capital investments, financial results.

За сучасних умов розвитку України виникають ризики, небезпек та загрози, що породжують на підприємствах низку фінансово-економічних проблем. Вирішення цих фінансово-економічних проблем потребує удосконалення існуючих та розробки нових форм, методів та інструментів нейтралізації негативних впливів на фінанси підприємства.

З метою ефективного функціонування підприємств необхідним є підвищення рівня їх фінансової безпеки. Недостатня увага до процесу управління фінансовою безпекою на підприємстві призводить до виникнення кризових явищ, стримує процес економічного зростання. В умовах низького рівня фінансової безпеки погіршується фінансова стійкість, конкурентоспроможність та фінансова незалежність підприємства.

У науковій літературі проблемі визначення фінансової безпеки підприємства приділили свою увагу І.А. Бланк, Т.Г. Васильців, К.С. Горячева, Л.І. Донець, М.М. Єрмошенко, С.М. Ілляшенко, О.В.Малик, Л.О. Матвійчук, Ю.І. Лаврова [1-5] та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, практичному застосуванні методики діагностики та управління фінансовою безпекою підприємства.

За результатами дослідження М.М. Єрмошенко, С.М. Ілляшенко, О.В.Малик [1-4] встановлено, що фінансова безпека підприємства – це такий фінансовий стан підприємства, що характеризується низкою ознак:

- збалансованість і якість сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються на підприємстві;
- стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатність фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань з використанням достатнього обсягу фінансових ресурсів;
- забезпечення ефективного і сталого розвитку фінансової системи підприємства.

В літературних джерелах виділено наступні підходи до розкриття сутності поняття «фінансова безпека підприємства»:

- захисний (розглядає фінансову безпеку як стан захищеності фінансових інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз);
- ресурсно-функціональний (розглядає фінансову безпеку як стан ефективного використання ресурсів підприємства);
- стратегічний (розглядає фінансову безпеку як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію);
- ризиковий (розглядає фінансову безпеку як діяльність з управління фінансовими ризиками підприємства);

До понятійного апарату фінансової безпеки підприємства можна віднести такі основні категорії: об'єкт, предмет, суб'єкт, мета.

Об'єктом фінансової безпеки підприємства виступає фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити.

Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства і його персонал незалежно від розподілу обов'язків і повноважень.

Предмет фінансової безпеки підприємства полягає у діяльності суб'єктів фінансової безпеки як реалізації принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів, спрямованих на об'єкти фінансової безпеки.

Мета забезпечення фінансової безпеки підприємства і полягає у безперервному й сталому підтриманні такого стану фінансової діяльності, який характеризується збалансованістю і якістю всіх фінансових інструментів, технологій і фінансових послуг, які використовуються підприємством. При цьому необхідним є забезпечення стійкості до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатності фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань.

Методологічна схеми взаємозв'язку основних категорій фінансової безпеки підприємства може мати такий вигляд (рис. 1).

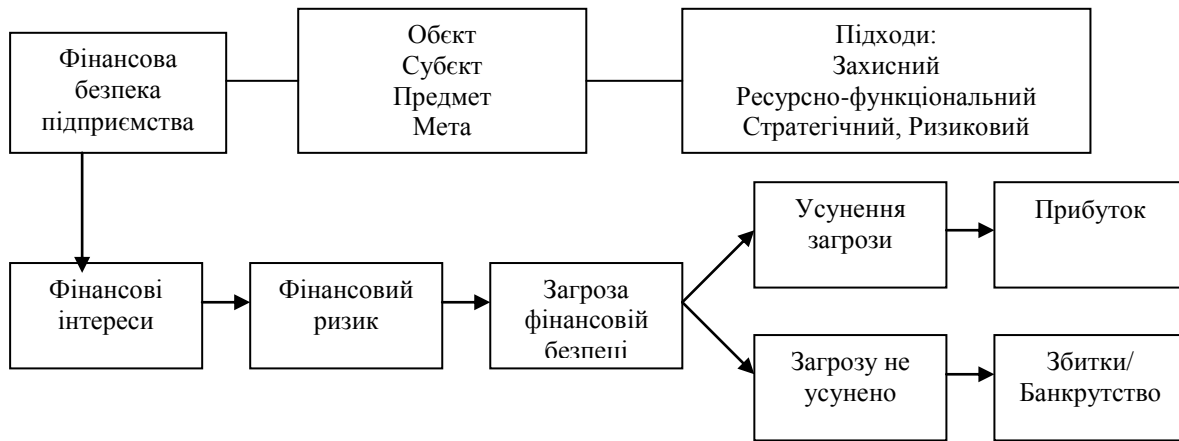

Рис. 1 Методологічна схема взаємозв'язку основних категорій фінансової безпеки підприємства

Враховуючи складність та багатоаспектність фінансової безпеки підприємства, підвищення ступеню впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності призводить до зростання загрози втрати фінансової стійкості й банкрутства підприємства.

Доцільно виділяти три групи методів оцінки та аналізу стану фінансової безпеки підприємств:

- методи інтегральної оцінки фінансової безпеки;
- методи оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства;
- індикаторні методи оцінки фінансової безпеки, що дасть змогу полегшити їх аналіз.

Тому варто використовувати всі зазначені підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства.

Модель прогнозування банкрутства Альтмана має наступний вигляд:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,99X_5 \quad (1)$$

де X_1 – власний оборотний капітал/ всього активів;

X_2 – нерозподілений прибуток/ всього активів;

X_3 – прибуток до виплати відсотків/ всього активів;

X_4 – власний капітал/ зобов'язання;

X_5 – чистий дохід/ всього активів.

Проаналізовано фінансовий стан ТОВ «Віса Груп ДМ» на основі оцінки фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності, що дає можливість певною мірою оцінити стан фінансової безпеки підприємства.

Результати оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «Віса Груп ДМ*» представлені в табл. 1 і свідчать про дуже низьку ймовірність банкрутства.

Таблиця 1

Оцінка ймовірності банкрутства ТОВ «Віса Груп ДМ*»

Фактор	Коефіцієнт	2012	2013	2014	2015
x1	1,2	0,05	0,01	0,01	-0,05
x2	1,4	0,02	0,01	0,01	0,02
x3	3,3	0,33	0,05	-0,05	0,14
x4	0,6	15,87	16,20	12,87	7,57
x5	0,99	0,49	0,62	0,51	0,45
		11,172	10,533	8,066	5,424
		2,91 і вище- ймовірність банкрутства дуже низька			

Оцінка фінансової безпеки підприємства на основі індикаторного та інтегрального методу базується на результатах діагностики фінансового стану підприємства, оцінці рівня безпеки функціональних складових фінансів та оцінці фінансових ризиків (табл.2).

Після визначення вагових коефіцієнтів показників оцінки фінансової безпеки підприємства з використанням експертного методу, відбувається розрахунок рівня кожної складової фінансової безпеки підприємства.

Розрахунок показника за кожною складовою здійснюється за формулою:

$$I_j = \sum a_{ij} \times x_{ij} \quad (2)$$

**Нормалізовані значення показників оцінки фінансової безпеки
ТОВ «Віса Груп ДМ*»**

Показники для оцінки	Питома вага	2012	2013	2014	2015
Коефіцієнт платіжної дисципліни	0,5	1	1	1	1
Частка дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом у оборотних активах підприємства	0,5	0,03	0,77	0	0
<i>Бюджетно-податкова складова</i>	1	0,515	0,885	0,5	0,5
Частка кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування у загальному обсязі поточних зобов'язань	0,2	0,6	0,7	0,73	0,88
Коефіцієнт самострахування бізнесу	0,4	0,01	0,023	0,34	0,04
Частка застрахованого майна у капіталі підприємства	0,4	0,55	0,45	0,37	0,46
<i>Страхова складова</i>	1	0,344	0,3292	0,43	0,376
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах підприємства	0,2	0	0	0	0
Частка поточних фінансових інвестицій в активах підприємства	0,2	0	0	0	0
Коефіцієнт реінвестування чистого прибутку	0,6	0,88	0,6	0,42	0,46
<i>Інвестиційна складова</i>		0,528	0,36	0,252	0,276
Коефіцієнт достатності грошових потоків	0,5	0,6	0,4	0,2	0,6
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,5	0,46	0,6	0,36	0,32
<i>Грошова складова</i>	1	0,53	0,5	0,28	0,46
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,3	0,68	0,91	0,63	0,6
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,4	0,21	0,22	0,18	0,006
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,3	0,61	0,69	0,46	0,4
<i>Кредитна складова</i>	1	0,471	0,568	0,399	0,3024

де I_j – інтегральний показник складової фінансової безпеки підприємства
 a_{ij} – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску i –го показника в інтегральний індекс;

x_{ij} – вихідний показник.

Наприклад, для 2012 р. розрахунок значень складових фінансової безпеки становить:

Бюджетно-кредитна складова

$$BKC = (1 * 0,5) + (0,03 * 0,5) = 0,515$$

Страхова складова

$$CC = (0,6 * 0,2) + (0,01 * 0,4) + (0,55 * 0,4) = 0,344$$

Інвестиційна складова

$$IC = (0,88 * 0,6) = 0,52$$

Грошова складова

$$GC = (0,6 * 0,5) + (0,46 * 0,5) = 0,53$$

Кредитна складова

$$KC = (0,68 * 0,3) + (0,21 * 0,4) + (0,61 * 0,3) = 0,47$$

Аналогічно розраховується інтегральний показник фінансової безпеки підприємства (табл.3).

Таблиця 3

Інтегральний показник фінансової безпеки ТОВ «Віса Груп ДМ»

Показники для оцінки	Питома вага	2012	2013	2014	2015
Бюджетно-податкова складова	0,2	0,515	0,885	0,5	0,5
Страхова складова	0,2	0,344	0,3292	0,43	0,376
Інвестиційна складова	0,2	0,528	0,36	0,252	0,276
Грошова складова	0,2	0,53	0,5	0,28	0,46
Кредитна складова	0,2	0,471	0,568	0,399	0,3024
	Сума=1	0,47	0,52	0,37	0,38

Характеристика рівнів фінансової безпеки наводиться в табл. 4

Характеристика рівнів фінансової безпеки підприємства [2,3]

Рієнь фінансової безпеки	Межі рівнів	Характеристика рівня фінансової безпеки підприємства
Високий	0,81-1	Характеризує ефективне фінансове управління підприємством, достатність фінансових ресурсів, оптимальність структури капіталу та системи управління фінансовими ризиками, високий рівень маневреності коштів, що забезпечує фінансову незалежність та розвиток на основі зростання прибутку
Середній	0,65-0,8	Фінансові показники діяльності підприємства знаходяться в межах рекомендованих значень. Підприємство має недостатньо власних оборотних коштів й використовує середньострокові та довгострокові позики і кредити
Низький	0,38-0,64	Характеризується зростанням кредиторської заборгованості та рівня фінансових ризиків. Підприємство для забезпечення фінансування діяльності залучає середньострокові позикові ресурси
Критичний	0,21-0,37	Характеризується високим рівнем фінансових ризиків, Підприємство змушене для забезпечення фінансування діяльності залучати короткострокові позикові ресурси, що спричиняє зниження його фінансової стійкості
Катастрофічний	0-0,2	Підприємство не в змозі забезпечити фінансування своєї діяльності ні власними, ні позиковими засобами. Підприємство не здатне виконувати фінансові зобов'язання, тобто знаходиться на межі банкрутства

За результатами розрахунків фінансова безпека ТОВ «Віса Груп ДМ*» оцінюється на низькому рівні (табл. 4). За 2012-2015 значення інтегрального показника зменшилась з 0,47 до 0,38. найнижчі значення отримали інвестиційна та страхова складові.

Стратегія управління фінансовою безпекою підприємства є невід'ємною складовою формування та реалізації загальної стратегії розвитку підприємства. Стратегія управління фінансовою безпекою відповідає за цілі, напрямки, джерела та об'єкти фінансування, спрямована на забезпечення основних напрямів розвитку фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства (табл. 5).

**Матриця вибору стратегії управління фінансовою безпекою
підприємства [2,3]**

Рівень фінансової безпеки	Межі рівнів	Вид стратегії управління ФБ	Заходи для реалізації стратегії
Високий	0,81-1	Стратегія стійкого зростання	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня коефіцієнта фінансової незалежності; - при формуванні фінансових ресурсів перевага надається власним коштам та довгостроковим позиковим ресурсам; - забезпечення ефективного розподілу та використання наявних фінансових ресурсів; - формування ефективної кредитної політики; - використання сучасних інструментів управління фінансовими ресурсами підприємства
Середній	0,65-0,8	Стратегія помірнього зростання	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів операційної діяльності підприємства (обсягів виробництва, реалізації продукції та приросту оборотних і необоротних активів); - оптимізація структури капіталу підприємства; - підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на стадіях розміщення та використання; - прискорення платежів за допомогою сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; - використання як внутрішніх і зовнішніх середньострокових та довгострокових джерел фінансування
Низький	0,38-0,64	<i>Стратегія стабілізації</i>	<ul style="list-style-type: none"> - адаптація діяльності підприємства до умов зовнішнього середовища; - усунення загроз, зниження рівня фінансових ризиків; - підвищення рівня ефективності взаємодії та платіжної дисципліни підприємства з партнерами та контрагентами; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - забезпечення достатнього обсягу капіталу для ефективної операційної діяльності; - використання внутрішніх і зовнішніх середньострокових та довгострокових джерел фінансування
Критичний	0,21-0,37	Стратегія виживання	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції; - мінімізація витрат підприємства; - підвищення рівня управління наявними фінансовими ресурсами підприємства;

			<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - використання короткострокових та середньострокових джерел фінансування
Катастрофічний	0-0,2	Антикризова стратегія	<ul style="list-style-type: none"> - перебудова загальної системи управління та фінансово-господарської діяльності підприємства; - оптимізація портфеля бізнес-процесів для уникнення значних втрат капіталу та зниження ризику фінансового краху; - відмова від певних фінансових операцій підприємства; - зміна структури джерел фінансових ресурсів; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - зміна організаційної структури підприємства

Вибір стратегії управління фінансовою безпекою підприємства потрібно обирати, залежно від фактичного рівня фінансової безпеки. З метою побудови портфеля стратегій, доцільно використовувати п'ять рівнів фінансової безпеки підприємства: високий, середній, низький, критичний, катастрофічний. Це дозволить визначити внутрішні фінансові можливості та фактичний рівень безпеки підприємства.

Отже, з метою досягнення підприємством стану захищеності, конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку доцільно реалізувати такі заходи:

- підвищити рівень ефективності взаємодії та платіжної дисципліни підприємства з партнерами та контрагентами;
- забезпечити інкасацію дебіторської заборгованості;
- забезпечити достатній обсяг капіталу для здійснення ефективної операційної діяльності;
- використовувати як внутрішні, так і зовнішні середньострокові та довгострокові джерела фінансування.

Література:

1. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.
2. Малик О. В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики / О. В. Малик // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки : науковий журнал. – 2013. – № 5. – Т. 1. – С. 263–268.
3. Малик О. В. Управління ризиками як складова механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства / О. В. Малик // Вісник Одеського національного університету. Економіка : науковий журнал. – 2015. – Т. 20. – Вип. 4. – С. 116–120.
4. Матвійчук Л. О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством / Л. О. Матвійчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – С.194–197.
5. Лаврова Ю.І. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз / Ю. Лаврова // Економічний аналіз. – 2011. – № 9, Ч 2. – С. 274–277.